

tevens, dat deze commissie, waarin vertegenwoordigers van tal van corporaties zitting hebben, besloten heeft om — zooals men in de groote dagbladen heeft kunnen lezen — deze zaak bij de Regeering aanhangig te maken.

Moge de Regeering tijdig inzien, dat het niet aangaat een terrein, dat de grootste nederzetting van het baardmannetje in gansch West-Europa herbergt, zoo plotseling voor het grootste deel te doen verdwijnen!

Kampen, Februari 1933.

Dr. C. G. B. TEN KATE.

PRED A.

II.

Laat ons dezen middag den anderen kant opgaan, den grooten weg naar de pas-hoogte, langs het Palpuogna-meer. Ge zijt nog geen tien passen van huis, of langs den rotswand schittert het al weer van rose zeepkruid, zelfs de kleine *Silene acaulis* vindt ge vlak bij huis, al kan ze hoogerop in 't gebergte prachtiger pollen vormen. En tusschen den steenrommel van den wegkant is *Epipactis atropurpurea* reeds aan 't bloeien.

De groote weg echter lokt ons niet; na een paar honderd meter gaat een landwegje links af. In en om de beek prachtige bossen *Ranunculus aconitifolius* in vollen bloei met honderden fijne kleine witte bloempjes aan de hooge stengels. We volgen ons weggetje; 't voert ons weer midden door een weiland, achter ons de scherpe Piz Aela, voor ons de Twee Zusters, die met de Cresta Mora den pas afsluiten. Aan water geen gebrek. 't Stroomt langs ons pad, op ons pad, over ons pad, dat tegelijkertijd nu en dan beek is. Een geliefkoosd terrein voor onze *Lycaena*'s, die echter blijkbaar nog meer in extase komen, wanneer een mesthoop ons pad kruist. Hier zijn ze bij honderden, doch geen nieuwe soorten. Een kleine, mooi bonte spanner voelt zich eveneens aangetrokken tot dezen blijkbaar warmte gevenden hoop. 't Is *Larentia tristata*, een prachtig zwart en wit diertje, een juweel van sierkunst der natuur, die hier slechts over twee kleuren beschikte.

We naderen meer heuvelachtig terrein, met berken, elzen en lorken beboscht. Onze weg is vrijwel verdwenen; er is nog een soort koeienpad, dat ons door bosschen en struiken ons heenwringend, naar boven voert. Stil — in 't boschje aan den overkant staan rustig een tweetal herten, een prachtig mannetje met een rank wijfje, nieuwsgierig den zeldzamen indringer bespiedend, die hun terrein bezoekt, om dan plotseling weg te stuiven in razende vaart. Dwars door meterhooge *Senecio*'s en *Adenostylis* gaat 't dan, tot we boven op meer open terrein komen, prachtige ongemeaaide weiden van ongekennde bloemenweelde en vlindergeneugt.

'k Heb er mijn grootste zeldzaamheid gevangen, een zwarte *Argynnis Pales*. Maar 't was niet het eerste, waar m'n oog op viel. Uit een klein ravijn naar boven geklauterd en me door wat lorken heengeduwd, stond ik voor een heuveltje, bijkans geheel

bedekt met Alpenasters, die lichtpaarse lieveling van den Alpenbewoner. Bij honderden, in alle tinten zich naar de zon wendend, stonden daar die heerlijke composieten. En ze stonden er niet alleen. Op den achtergrond verzezen andere der grootste schoonheden onzer Alpenflora, de hier nog volop bloeiende anemonen. Daar in de elzenboschjes stond *A. narcissiflora* in reine witte pracht z'n zes, zeven bloemen omhoog heffend boven de krans van lichtgroene schutbladen, om een oogenblik later vervangen te worden door den grootsten der Alpenanemonen, den Pavun, zooals hij hier heet. Maar hij heeft tientallen namen, de *A. alpina*, een ongekeerde schoonheid

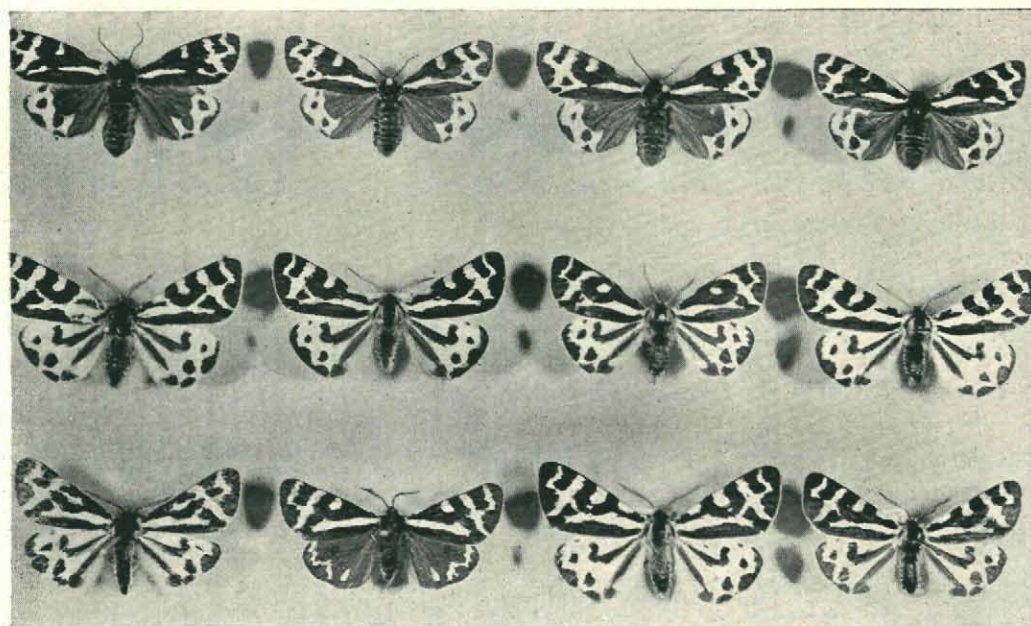

Fig. 4. *Parasemia plantaginis*.

Op de eerste rij vier wijfjes, op de tweede vier mannetjes, op de derde de variëteit *Hospita* en de zwarte aberratie *Matronalis*.

met z'n dubbelgeveerde bladen, die haast aan varens doen denken, en z'n 5—6 cm. groote melkwitte bloem. En de gele var. *sulphurea*, die wat kalkschuw is, vindt ge een eindje verder. Elke stengel draagt maar één bloem. Maar de vrucht is later al even interessant: Bergmännli, Hexenbesen, Sidahuat, Bocksbart, Tüfelsbart, 't zijn alle namen, die dezen pruikebol aanduiden, die zoo vaak den hoed van den Alpenherder siert en die menig Zwitser mee naar huis draagt. Ze staan er reeds en blijven er staan tot de sneeuw ze toedekt.

We zijn hier op vlinderterrein bij uitnemendheid. Hier ervaart ge pas, hoe arm ons land aan dagvlinders is. Hier op dit veldje alleen ving ik de zeldzame zwarte afwijking van *Argynnis Pales* en ook de ab. *Napaea*, die geheel anders van kleur en

teekening aandoet; de onderzijde is vrij stabiel. Alleen aan Argynnissoorten vlogen hier nog bovendien Aglaja en Niobe (De ab. Eris ving ik in onze morgenweide), Euphrosyne en Ino, Amathusia en Thore. De laatste slechts bij toeval. De vangst van m'n schoone nigristische afwijking deed me er een paar uur verwijlen, om m'n entomologischen Duitschen vriend, die van me was afgedwaald, ook een exemplaar te verschaffen. Alle donkere paarlemoervlinders en Melitaea's werden zooveel mogelijk gevangen, maar de beide zoo donkere exemplaren van Thore waren de eenige buit, die niet weer werd vrijgelaten.

Doch ge hebt nog geen goeden indruk van den rijkdom door de opsomming der Argynnissoorten in deze weide; ook het geslacht Melitaea was er door een zevental soorten vertegenwoordigd. Daar vlogen de heldere Athalia met zijn ab. Corythalia, daar vlogen Phoebe en de prachtig bonte Cynthia, de donkere Dictynna en de kleine Aurinia var. Merope en last not least de zeldzame Maturna var. Wolfensbergeri in groot aantal. En ge vindt dien rijkdom niet slechts hier, maar in het gansche gebied. Ze dwarrelen om u heen in alle verscheidenheid, zetten zich hier op een aster, daar op een chrysant, ginds op Crepis aurea of alpenklaver. Ge hebt geen oogen genoeg voor deze abundantie.

Fijne en sierlijke *Thalictrum aquilegifolium*, hier meest wit in plaats van lila, rijzen op tusschen de Rhododendronstruiken; tusschen *Pedicularis* en *Globularia* verheft zich hier en daar een Maadkerze, de zonderlinge *Campanula thyrsoidea*, die me altijd op 't eerste gezicht aan een honingraat doet denken; deze bleekgele zonderling is trouwens een van de weinige tweejarige Alpenplanten.

Overal boschjes van *Erica carnea*, waarboven velen der allerkleinsten zich haastig voortspoeden: 't is *Acidalia flaveolaria*, een minimaal klein spannertje, dat overdag vliegt; ge vindt er ook zijn geestverwant, *Psodos quadrifaria* in z'n zwart met donkergele kleedje. En daartusschen fladdert de gouden vuurvliinder, *Chrysophanus Hippothoë* en zet zich rustig op een *Campanula*; weg is z'n gouden pracht, verdwenen voor vriend en vijand.

En een overvloed van Erebiën, de donkere zandoogen. *Ligea* met geen en met zooveel oogen als ge wilt, als de meest variabele, de kleine *Melampus* in massa en de groenglanzende *Tyndarus*, zeldzamer *Gorge* en *Stygne*. *Coenonympha Arcania* is er ook, maar slechts in z'n donkere var. *Satyrion*; de stamvorm schijnt op deze hoogte niet voor te komen.

Noode nemen we afscheid en dalen naar den straatweg af, om huiswaarts te keeren. Nog een blik op het Palpuognameer, omzoomd door prachtig Arven- en Pinusbosch, met den Piz Aela op den achtergrond, Preda beheerschend en gemakkelijk te herkennen aan het gaatje in z'n kop en we wandelen den straatweg naar beneden. Maar ook deze heeft bekoorlijkheden te over. Hier is 't een klein beekje, dat naar beneden komt, omzoomd door *Parnassia* in roomwitte blankheid; daar een water-valletje in de schaduw der elzen, de kantenwei bestrooid met *Orchis morio* en helderwitte bengeltjes van *Pirola*. Tusschen de steenkanten aan den weg nog niet bloeiende, maar reeds blauw getinte *Gentiana asclepiadea*, *Lonicera coerulea* met

z'n eigenaardige bloemen, paarse *Adenostylis* en blauwe *Mulgedium* in reuzen-exemplaren van bijkans twee meter hoogte.

Dan weer een weitje. Ga mee. Een bruiloftsfeest. Daar vliegen bij dozijnen de prachtige kleine spinners in wit en zwart en geel en zwart, zigzaggend boven de weide. 't Is *Parasemia Plantaginis*, die geel en de hier evenveel voorkomende ab. *hospita*,

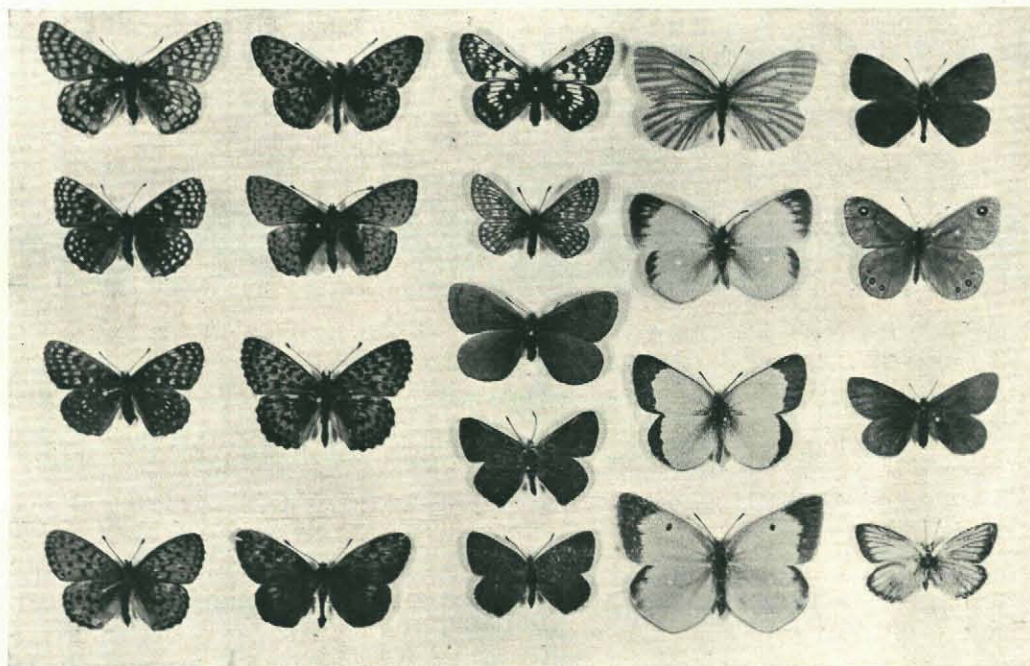

Fig. 5. Enkele dagvlinders van Preda.

- 1e rij: 1. *M. Marturna* v. *Wolfensbergeri* Frey. 2. *M. Dictynna*. Esp. 3. *M. Athalia* ab. *Corythalia*. Hb. 4. *M. Phoebe*. Knoch.
- 2e rij: 1. *A. Euphrosyne*. L. 2. *A. Pales*. Schiff. 3. *A. Dia* v. *Amathusia*. Esp. 4. *A. Thore*. Hb.
- 3e rij: 1. *M. Cynthia*. Hb. 2. *M. Aurinia* v. *Merope*. Prün. 3. *E. Lappona*. Esp. 4. *C. Hippothoë*. L. ♂. 5. *id.* ♀.
- 4e rij: 1. *P. Napi* ab. *Bryoniae*. O. 2. *C. Palaeno* v. *Werdandi*. Hb. 3. *C. Palaeno* L. 4. *C. Palaeno* v. *Europomene*. O.
- 5e rij: 1. *E. Tyndarus*. Esp. 2. *P. Hiera*. F. 3. *E. Mnestra*. Hb. 4. *L. Coridon*. Poda.

die wit en zwart geteekend is. Variabel is het dier in de hoogste mate. Gemakkelijk kweekt ge een serie van een 25 stuks, die alle verschillen. Maar we spraken van een bruiloftsfeest. Dat is de schijn. 't Zijn slechts mannetjes, die daar zigzaggen, steeds heen en weer, ge herkent ze dadelijk aan deze eigenaardige vlucht. Ge hebt wel eens witjes, naar de zon zien fladderen, al spelend en kringelend om elkaar heen. 't Zijn slechts de heeren der schepping, die zich aldus onledig houden. De wijfjes hebben ernstiger arbeid. Ge vindt ze ook bij deze soort veel zeldzamer, meestal stil

tusschen het gras zittend of bezig de eieren te deponeeren op weegbree, de voedselplant der rups.

Doch onze middagtocht moet met dit pseudo-bruiloftsfeest besluiten.

Val Tschitta. Vergeet 't niet: ge zijt in Romaansch gebied, een taalgebied van 'n 30.000 zielen, toch blijven bestaan, met zelfs eenige litteratuur. Ge verstaat het niet, alle aanknoopingspunt ontbreekt; noch italiaansch, noch een der moderne talen helpt u noemenswaard. De waard toont u met trots zijn krantje, spreekt 't Duitsch als een vreemdeling. Zouden 't de Alpen zijn met hun ontoegankelijke dalen, die zoo'n voortbestaan mogelijk maken? Ongetwijfeld dragen ze ertoe bij. 't Is ermee, als met onze vlinderfauna. Elk hoogtedal heeft z'n eigen Apollo, de Apollo van Preda wijkt af van die van het Berner Oberland. Ge ziet de beide afwijkingen, die in 't Engadin gewoon zijn, Casta en Inornata op de foto. De onderrand van den bovenvleugel mist een oog en de costaalvlekken missen de roode kern. Deze studie der kleine afwijkingen, in de laatste jaren meer op den voorgrond getreden en beoefend, is ongetwijfeld zeer interessant; ze zou ons echter afleiden van onzen tocht.

We kunnen 'n kwartiertje den straatweg volgen en daar over de Albula beek gaan, maar liever doen we 't dadelijk en volgen 't paadje langs de andere zijde bij den waterval. Reeds komt de eerste spanner u uit de sparren tegemoet; 't is *Larentia turbata*, gemakkelijk te herkennen aan den zwarten rand van den ondervleugel, maar niet algemeen. Tusschen steenwoestenijen gaan we door aan den voet der meer dan 3000 m. hooge bergen, wier helling vlinderarm is, wyl ze zon mist. Overal is de grond bezaaid met groote steenbrokken, bemost en begroeid met viltmos en versierd met 't prachtige kruipertje, *Linnaea borealis* met z'n honderden rose, soms bijna witte kelkjes aan kaarsrechte stengeltjes en daartusschen het eenbloemig wintergroen met z'n knikkend kopje. In aantallen zijtakken splitst zich de beek; overal *Saxifraga aizoides*. 't Ziet er geel van. En tusschen het gruis *Epilobium Fleischeri* en *Dodonaei*, die de velden tusschen de beken rood kleuren.

We zijn in de zon. En dan zijn er ook de vlinders. Onder de blauwtjes valt u dadelijk de wat grootere en bleekblauwe *Coridon* op, de wijfjes zijn veel donkerder; van de vuurvlinders zien we hier *Virgaureae* langs de beek, ze is iets kleiner dan *Hippothoe* en mist den violetten weerschijn. De vrouwelijke exemplaren lijken haast een andere soort.

Een weitje. Bij tientallen zijn 't de gele spanners met hun prachtig gevederde sprieten, die u hier opvallen. 't Wijfje is half zoo groot en moeilijk te vinden. 't Is *Cleogene lutearia*, in 't Engadin algemeen, elders zeer zeldzaam. De beekrand wordt bewoond door *Saxifraga*'s in soorten. We zullen ze niet alle vermelden. We naderen 't gehuchtje Naz, een stallendorp met slechts een enkele woning; de civilisatie kondigt zich aan: brandnetel en monnikskap, hier Malam geheeten, *Senecio* en *Cirsium spinosissimum*. Distelvinken stuiven in wilde haast voorbij naar het dal, er zijn er niet veel dit jaar, vorig jaar waren ze er bij honderden. En steeds gaat de trek naar het dal. Waar ze vandaan komen? Waarheen ze gaan? We weten het niet.

We slaan linksaf langs de beek, die van de sneeuwtoppen komt, die u in de verte roepen. De beek is woest en het pad vrij steil, doch geruimen tijd zeer goed begaanbaar. Ge zult er zelden iemand ontmoeten, hoogstens een troepje Zwitsers, die de Acla-Rundtour hebben gemaakt en te vermoeid zijn om naar vlinders of bloemen te kijken. Steeds gaat 't langs de beek en door boschgebied van zeldzame verscheidenheid: men vindt er haast alle naaldboomen van het Engadin. Het Engadin heeft een hooge boomgrens; terwijl ze elders in Zwitserland niet ver boven de 1900 m. komt, waarop Preda ligt, stijgt ze hier tot 2200 à 2300 m. en 't geheele onderste Tschittadal is prachtig beboscht. De woeste bergbeek steeds naast u, rechts de grillige rotsblokken en voortdurend een prachtig uitzicht in Val Mulix met z'n sneeuwtoppen.

Hier en daar is 't pad bespat door zijbeekjes en liggen er plasjes of vochtige stukken. Een dorado voor de blauwtjes, die er bij honderden vliegen en zitten. Maar ook de Erebiën leveren op deze hoogte zeldzamere exemplaren. Daar is Mnestra en Lappona, daar is ook Gorge, naast de algemeenere soorten. Nog steeds stijgt ons pad. We verlaten de beek, die uit het Mulixdal komt en slaan rechtsaf het hogere Tschittadal in. Daar begint de karakteristieke flora van 't hogere berglandschap, schooner en grootscher dan ik het ooit in het Nationaalpark zag. Ongemaaide weiden, die hier eind Juli nog geel zien van de massa Trollius, of een rose tint hebben van de Polygonum bistorta. Een orchideeënland. Duizenden bij duizenden paarse trossen van *O. incarnatus* en *maculatus*, daartusschen de korte ronde bloemhoop van *O. globosus* en honderden zwartviolette Morios langs den oever van de beek. Nigritella's, zooveel ge wilt, Chamorchis alpinus en Coeloglossum viride op menige plek, hier en daar nog Epipactis en Gymnadenia. Bij boschjes rijzen uit de weiden de gele Gentianen op, meer dan meterhooge planten met prachtig gave, ovale bladeren en groote gele bloemtrossen, die altijd wat exotisch aandoen. De purperen Gentiaan is hier zeldzamer, maar overal vindt ge de statige Turkenbund (*Lilium Martagon*) van een voorname meterhooge pracht, met vaak meer dan een dozijn karmozijnviolette bloemen. Een metaalgroene Cetonia strijkt er op neer, grooter en meer gestreept dan de onze. Hij is verdwaald van de gele Gentiaan, in welks bloemen hij zich anders vaak verschuilt.

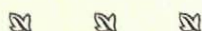
De boommen zijn langzamerhand verdwenen, slechts de Legföhre vergezelt ons nog: 't is de liggende vorm van *Pinus montana*. Met *Salix reticulata* met z'n ronde, aan den rand omgebogen, netvormig geaderde bladeren zal hij haast tot boven bij ons blijven; zeldzamer vindt ge hier van de wilgen *retusa* en *arbuscula*. Nog steeds zijn de beekjes met *Saxifraga* omzoomd, nog steeds vinden we er de Apollos bij aantallen. *Colias* levert ons thans een nieuwe soort, de *Phicomone* is zeldzamer geworden, maar ge vindt thans *Palaeno*; die mooier en zuiverder van kleur is. Er vliegen er trouwens maar enkelen; 't is de bijzondere vorm *Werdandi*.

Eindelijk hebben we ook de grens bereikt van deze hellende, maar ook vlakke, weinig glooiende en nimmer gemaaid wordende weiden, waar zelfs in den zomer het vee ontbreekt en die met haar millioenen bloemen hun weerga in het vlakke

land niet hebben. Nog steeds zijn er anemonen in dit meer rotsachtige gebied, maar de orchideeën verdwijnen, tot ge in een steenwoestijn zijt aangeland. Misschien is er een pad, misschien ook niet, wat komt 't er op aan, we gaan omhoog. Over de steenmassa's heen wacht ons nieuwe bekoring. Ge zoudt meenen, dat hier alle plantengroei moest ophouden, doch zie eens, hoe deze *Cerastium*-groep zich vasthecht aan elk spleetje in den steen en honderden helder witte bloemen draagt; hoe hier midden in steengruis overal *Ranunculus glacialis* en *alpinus* te voorschijn komen met hun helderwitte, of aan de onderzijde donkerrose bloemen. Hoe schitteren ze de zon tegemoet. En is 't geen wonder van schoonheid, deze Alpenleeuwebek met z'n hard paars en oranje? Ge vergeet deze bontgekleurde schoone nimmer, zoo ge haar eenmaal hebt gezien.

(Wordt vervolgd).

J. C. CETON.

WAARNEMINGEN AAN ROOFVOGELS EN UILEN.

V.

Ransuil (*Asio otus otus* L.).

In den zomer van 1931 trof ik het, in een stuk dennenbosch in Hulshorst een ransuilenbroedsel te kunnen waarnemen. Ik ontdekte de uilen op 7 Juli 's avonds, toen ik langs een weggetje fietste, dat kilometers ver langs het dennenbosch loopt, precies de grens volgend van de dennenbosschen van de hoge Veluwe en van de gecultiveerde strook langs de Zuiderzee. Een dergelijk landschap is voor ransuilen ideaal: de dennenbosschen bieden nestgelegenheid, de akkers en weiden leveren voedsel in overvloed. Ik was dan ook pas een paarhonderd meter op weg, of ik hoorde vanuit het bosch het karakteristieke geluid van de jonge uilen, een „klagend” klinkend „pie — ü”. Op hetzelfde oogenblik zag ik den ouden uil overvliegen met een prooi in de klauwen; hij kwam van het bouwland, zooals al van tevoren naar den bouw van het landschap te verwachten was¹⁾.

Ik volgde den ouden uil en ging op het geluid van de jongen af en niet lang daarna trof ik hen aan, nog op het nest, maar volkomen vlug, zoodat ze bij mijn nadering het bosch invlogen.

Vanaf dezen avond heb ik de (twee) jonge ransuilen elken avond in hetzelfde bosch hooren roepen tot en met 22 Augustus; daarna was er niets meer van te bespeuren. Al dien tijd werden ze door de oude(n) onderhouden. Het roepen werd, met heel korte onderbrekingen, den heelen nacht volgehouden. Dit is doelmatig, omdat de jongen al spoedig niet meer in het nest zaten en in het bosch anders niet gemakkelijk te vinden waren. Kwam de oude uil met prooi, dan was er op deze wijze door het geluid „voeling” met de jongen.

1) Later kon ik nog dikwijls waarnemen, dat de oude uil met prooi kwam. Alle keeren kwam hij van het bouwland. Dit was en bleef dus zijn jachtterrein.